LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
K 3/2022 vp / Asiantuntijapyyntö etäkuulemiseen 17.3.2022

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto Lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2022

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää Sosiaali ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua Lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle.

Vuosikirjassa esitetyt keskeiset ehdotukset

Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle on erittäin kattava ja ansiokas kuvaus tämän hetken lasten ja perheiden tilanteesta. Lastensuojelun Keskusliitto yhtyy Lapsiasiavaltuutetun eduskuntakertomuksen näkemyksiin.

Vuosikirjassa ehdotetaan, että lapsen edun ensisijaisuus tulee tulevaisuudessa sisällyttää perustuslain (731/1999) perusoikeussäännöksiin. Lisäksi esitetään, että Suomessa tulee käynnistää lastensuojelulain kokonaisuudistus. Vuosikirjassa esitetään myös, että Suomen koulutuspolitiikan tietopohja ja resurssit tulee jatkossa turvata yli hallituskausien sitoutumalla muiden Pohjoismaiden rahoitusta vastaavaan ja selkeästi määriteltyyn rahoitustasoon.

Lastensuojelun Keskusliitto keskittyy lausunnossaan vuosikirjan ehdotuksiin.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lapsen edun ensisijaisuus tulee tulevaisuudessa sisällyttää perustuslain perusoikeussäännöksiin

Lastensuojelun Keskusliitto katsoo, että lapsiasiavaltuutetun ehdotus lapsen edun ensisijaisuuden sisällyttämisestä perustuslain perusoikeussäännöksiin, on lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta hyvä ja merkityksellinen ehdotus. Kuten vuosikirjassa tuodaan esiin, perustuslain tasoinen säännös lapsen edusta kirkastaisi lapsen oikeuksien merkitystä ja lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittavuutta koko yhteiskunnassa ja kaikissa päätöksentekotilanteissa, jotka suoraan tai välillisesti koskevat lapsia.

Lastensuojelun Keskusliitto painottaa, että lapsen oikeuksien toteutuminen on aikuisen velvollisuus. Lasten oikeuksien kattava toteutuminen edellyttää, että lapsen etu tosiasiallisesti ymmärretään ja huomioidaan lainvalmistelussa, lainkäytössä ja kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa. Lastensuojelun Keskusliitto on

yhtä mieltä lapsiasiavaltuutetun kanssa, lapsen edun huomioiminen perustuslain tasolla toisi tähän selkeän velvoitteen.

Suomessa tulee käynnistää lastensuojelulain kokonaisuudistus

Lastensuojelun Keskusliittona olemme lapsiasiavaltuutetun kanssa samaa mieltä lastensuojelulain kokonaisuudistuksen tarpeesta. Nykyistä lainsäädäntöä (417/2007) on muutettu lähes 30 kertaa ja se on repaleinen ja vaikeatulkintainen. Nyt vireillä olevat lainsäädännön muutokset tulee kuitenkin saattaa voimaan ennen lain kokonaisuudistusta. Lastensuojelun Keskusliitto yhtyy Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomuksen näkemykseen, että lainsäädäntöuusitusten myötä tulee tehdä systemaattista tiedonkeruuta ja lapsivaikutusten arviointia.

Sijaishuollon kiistattomista uudistustarpeista huolimatta lastensuojelulaki ei kuitenkaan saa painottua pelkäksi sijaishuollon lainsäädännöksi. Lastensuojelun Keskusliitto toivoo huomion kiinnittämistä myös vuonna 2015 uudistuneen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliseen rajapintaan ja lastensuojelulain avohuollon korjaavaan työhön. Kansallisella tasolla tulisi muodostaa yhteneväistä käsitystä siitä, missä vaiheessa lapsi siirtyy sosiaalihuoltolain mukaisista lapsiperhepalveluista lastensuojelun avohuollon tuen piiriin ja miten turvataan lapsen tarvitsema erityinen suojelu ensisijaisesti muilla keinoin kuin sijaishuollon avulla. Kansallisella tasolla määritellyt perusteet asiakkuuksille täytyy olla selkeät paitsi ammattilaisille, myös asiakkaille itselleen.

Lastensuojelun Keskusliitto katsoo, että tarvitsemme lastensuojelun kansallisen vision, joka huomioi sekä lastensuojelun ennaltaehkäisevän että korjaavan näkökulman. [1] Minkälainen lastensuojelu Suomessa halutaan tulevaisuudessa turvata lapsille ja perheille. Tämä keskustelu on välttämätöntä aloittaa heti. Kokonaisvaltaisessa lainsäädäntöuusituksessa tulisi huomioida kansallinen visio. Lainsäädäntöuudistus tarvitsee moniäänisen valmistelutyön, jossa lapsen osallisuus ja lapsen etu ovat keskiössä. Valmistelutyössä on tärkeää käydä keskustelua riittävästä ja oikea-aikaisesta lasten ja perheiden tuesta sekä lastensuojelun sijaishuollon ja jälkihuollon kysymyksistä.

Lastensuojelun kokonaisvision ja lainsäädäntöuudistuksen tulee läpileikata muu lainsäädäntö ja palvelurakenteet. Lastensuojelun Keskusliitto toivoo, että lasten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalveluita vahvistetaan, jotta perheet saavat apua matalalla kynnyksellä ja näin ehkäistään kalliiden korjaavien palveluiden tarvetta. Lastensuojelun Keskusliitto toivoo kiinnitettävän erityistä huomiota lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden järjestämiseen ja saatavuuteen tässä yhteydessä.

Koulutuspolitiikka

Lastensuojelun Keskusliitto pitää ehdotusta koulutuksen resurssien turvaamisesta ja sitomisesta keskeisten verrokkimaiden tasoon hyvänä. Kuten vuosikirjassa todetaan, koulutuksen uudistaminen yksittäisillä hankkeilla on hankalaa ja tulokset saattavat olla jopa tavoitteiden vastaisia. Heikki Hiilamon osuudessa kerrotaan, miten Suomi on muiden Pohjoismaiden kanssa tutusti kärjessä, kun mitataan ihannemaata

[1] Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi ; Visio hukassa? ; Lastensuojelu kaipaa vision kirkastamista ennen lain kokonaisuudistusta ; Lastensuojelun kansallinen visio - onko sitä?

kasvattaa lapsia. Koulutusmenojen kehitystä tarkasteltaessa Suomi on samassa joukossa Venäjän (43. paras maa kasvattaa lapsia), Kreikan (21.) ja Slovenian (38.) kanssa.

On tärkeä ottaa huomioon, että pienimmät ikäluokat ovat vasta aloittamassa koulutaivaltaan. Oppilaskohtaisten kustannusten tarkastelu ei ole yksinään riittävää. Kuten vuosikirjassa todetaan, koulutuskustannuksista merkittävä osa on kiinteitä kustannuksia. Oppilaskohtaisten kustannusten nousu ei tarkoita sitä, että lasten kokema koulutuksen laatu paranisi.

Lastensuojelun Keskusliitto pitää tärkeänä myös sitä, että piene nevistä ikäluokista johtuvaa muutosta arvioidaan jatkuvasti erityisesti harvaan asutuilla seuduilla. Perusasteen koulujen määrä on ollut jo pitkään selkeässä laskussa, pienten koululaisten koulumatkat pitenevät entisestään. Tilanne edellyttää myös sitä, että erilaiset lähi- ja etäopetuksen yhdistelmät käydään huolella läpi lapsen edun näkökulmasta. Esimerkiksi polttoaineen tai ruuan hinnoilla on ennakoitavissa merkittäviä vaikutuksia myös koulutuksen kokonaiskustannuksiin. Koulutusta arvioitaessa lapsen näkökulman tulee olla ensisijainen.

Lastensuojelun Keskusliitto korostaa sitä, että koulu on ensisijaisesti lasten elämää eikä lasten tulevaisuutta. On tärkeää, että koulu osaltaan edistää mahdollisuuksien tasa-arvoa. Tämä ei kuitenkaan lasten näkökulmasta riitä, jos eriarvoisuus on räikeää esimerkiksi vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksissa.

Laadukas tieto auttaa päätöksenteossa ja vuosikirjan ehdotukset liittyen tietovarantoon ovat perusteltuja. Näin ollenkin on hyvä muistaa, että esimerkiksi lastensuojelun tietovaranto on kaukana siitä, mitä koulutuksen nykytilanne jo on.

Viimeaikainen kehitys on tarjonnut hyviä syitä asettaa kyseenalaiseksi sekä koulutusleikkaukset että huippusuorituksiin keskittyvä koulutuspolitiikka. Kaikkien, koko väestön, korkea koulutustaso on parasta ennalta ehkäisyä myös disinformaatiota ja informaatiovaikuttamista vastaan.

Juuri nyt koulutuksen talouteen sopii erityisen hyvin vanha viisaus: If you think education is expensive, try ignorance.

Lastensuojelun Keskusliiton huomiot vuosikirjan epilogiin Kohti kansallisen lapsistrategian viitoittamaa tulevaisuutta

Epilogissa kuvataan lapsistrategian taustaa ja etenemistä. Siinä arvioidaan, millaiselle pohjalle strategia rakentui, mitä vahvuuksia ja heikkouksia siinä voidaan jo havaita ja millaisin edellytyksin se voi ohjata tulevien päätöksentekijöiden luotsaamaa lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikkaa.
Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, että Lapsistrategian luominen on hyvä alku ja pohja lapsen oikeuksia kunnioittavan, lapsi- ja perhemyönteisen Suomen luomiseen. Työ on ollut laadukasta ja COVID-19–tilanteen luomissa puitteissa osallistavaa.

Toimeenpanosuunnitelman toteutus on juuri käynnistynyt, joten sen toteutumisen vaikutuksia on ennenaikaista arvioida tai kommentoida.

Lastensuojelun Keskusliitto näkee lapsistrategian kotipesän ja rahoituksen vakiinnuttamisen jatkon kannalta olennaisen tärkeänä. Jaamme lapsiasiavaltuutetun toiveen siitä, että kotipesä – lapsistrategiayksikkö – perustettaisiin kaikkia hallinnonaloja koordinoivaan rakenteeseen, eli esimerkiksi valtioneuvoston kansliaan, ei sektoriministeriöön. Olisi tärkeää, että kotipesäkysymys ratkeaisi nopealla aikataululla ennen seuraavia eduskuntavaaleja ja hallitusneuvotteluita, jotta lapsistrategian tavoitteet voidaan huomioida jo hallitusohjelmaa rakennettaessa.

Jaamme vuosikirjassa esitetyn huolen siitä, että nyt tehty työ voi jäädä etäälle kunnissa, kuntayhtymissä ja hyvinvointialueilla tehtävästä käytännön työstä ja päätöksenteosta. Erityinen haaste on saada rakentuvat hyvinvointialueet sitoutumaan lapsistrategian tavoitteisiin ja huomioimaan ne hallinnossaan ja strategioissaan.